

Complexnummer: 508784

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Complexnaam

Leidsche Duinwater Maatschappij

Aantal complexonderdelen

3

Monumentnummers van complexonderdelen

508785, 508786, 508787

Woonplaats

Katwijk

Gemeente

Katwijk

Provincie

Zuid-Holland

Locatie van het hoofdoject

Cantineweg 19 A, 2224 XP te Katwijk

Complexomschrijving

Inleiding

Ten behoeve van de in 1877 op initiatief van Mr. W. van der Vliet en Mr. Ch. Bosch Reitz opgerichte N.V. Leidsche Duinwater Maatschappij in de duinen ten zuiden van Katwijk aangelegd duinwaterwinningcomplex aangelegd, dat op 15 mei 1878 officieel in gebruik werd genomen. Van dit complex komen de volgende drie onderdelen in aanmerking voor bescherming van rijkswege: 1. het VOORFILTERGEBOUW, zie voor omschrijving bij onderdeel met monumentnr.: 508785; 2. het POMPGEBOUW, zie voor omschrijving bij onderdeel met monumentnr.: 508786; 3. de WATERTOREN met daaraan vastgebouwd het MACHINEGEBOUW en het WOONHUIS, zie voor omschrijving bij onderdeel met monumentnr.: 508787. Bijzonder is, dat een aantal historisch-functionele onderdelen van dit complex nog steeds (gedeeltelijk) de waterwinning en de distributie in de regio West-Rijnland verzorgt.

Omschrijving

De WATERTOREN met daaraan vastgebouwd het MACHINEGEBOUW (compressorengedebou) en het voormalige WOONHUIS van het hoofd van het pompstation, uit 1877-78, in Neo-Romaanse stijl, gebouwd naar ontwerp van de Leidse stadsarchitect J.W. Schaap (1813-1887).

Ing. C.J. van Spall was verantwoordelijk voor de technische installatie, waaronder het smeedijzeren hangbodemreservoir met een inhoud van 600 kubieke meter. Dit reservoir heeft een unieke tulbandvorm tussen twee concentrische ringen. Het reservoir is tevens uniek vanwege zijn breedte en geringe diepte en wordt respectievelijk aan de buitenkant en de binnenkant ondersteund door de

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

buitenmuur en de binnenmuur. De muren zijn onderling weer verbonden door middel van ijzeren trekstangen. (Diameter buitenwand reservoir is 16 meter, diameter binnenwand 2,4 meter, diepte 2 tot 2,6 meter).

De toren is de op één na oudste nog in werking zijnde watertoren in ons land. Aan de toren zijn later, aan de westkant, twee rechthoekige, éénlaags gebouwtje vastgebouwd, die voor de bescherming van rijksweg van ondergeschikt belang zijn.

De toren is in 1980 gerenoveerd. Tijdens deze renovatie is o.a. het glas in de toren vervangen door lexaan en is het hout van de reservoirommanteling teruggebracht (de oorspronkelijke ommanteling was in 1936 vervangen door metselwerk in een ijzeren constructie; tijdens deze werkzaamheden is het dak gedekt met bitumen).

Boven de ingang naar de toren is een stichtingssteen aangebracht, met de tekst: "LEIDSCHE DUINWATERLEIDING met medewerking der GEMEENTE LEIDEN onder het bestuur van O.W.C. van den Brandelen Burgemeester - P.J. de Fremery - Mr. P.C. Librecht Lezwyn - L.M. de Laat de Kanter } Wethouders en van J.W. Schaap Stads Architect GESTICHT Anno 1877 door Mr. W. van der Vliet en Mr. Ch. Bosch Reitz C.J. van Spall ing."

In de toren bevindt zich nog een betegeld bedieningspaneel voor pompen, motoren e.d. uit 1925, vervaardigd door H.L.J. Tob, electro technisch bureau te Leiden. Tevens is er een ijzeren wenteltrap met houten portaal. De lekvloer is tijdens de renovatie vernieuwd. Het machinegebouw bevat nog een aantal stoomketels, maar deze zijn buiten werking gesteld. Bij een verbouwing zijn de luiken van het woonhuis verdwenen en zijn een balkon en dakkapellen toegevoegd.

Het (voor-)FILTERGEBOUW werd in 1912 als één van de eerste filtergebouwen in Nederland gebouwd. Het ontwerp was vermoedelijk van ing. Ch. van Spall. In 1930 zijn de oude filterbakken vervangen door de huidige, die voorzien zijn van een terugspoelsysteem. Dit terugspoelsysteem maakte het arbeidsintensieve schoonmaken overbodig (de vele deuren in het gebouw werden gebruikt om zand en grind uit de bakken snel te kunnen verwijderen).

In 1955 vond aan de achterzijde van het gebouw een aanbouw plaats, die voor de bescherming van rijksweg van ondergeschikt belang is. In die tijd werden inwendig de beluchtingssproei ers vervangen door verticale beluchtingscompressoren, waardoor de raamopeningen die voorzien waren van houten roosters en gaas, dichtgezet konden worden met blauw getint glas. Halverwege de jaren '80 is bij een grote opknopbeurt een aantal vensters vervangen door exemplaren met betonnen kozijnen en roeden.

Het POMPGEBOUW staat aan het eerste laagreservoir uit 1877 en werd rond 1900 gebouwd. De pompen moesten het water in het reservoir laag houden. Hoewel het pompgebouw nu al enige jaren buiten gebruik is, bevat het nog enkele waardevolle machines, zoals een dieselmotor met generator, een vacuümpompje en een horizontale waaierpomp.

De watertoren staat in het duingebied ten zuiden van Katwijk, ten zuiden van de Cantineweg en ten westen van de provinciale weg (Wassenaarseweg). Het voorfiltergebouw ligt op het terrein ten zuidwesten van de watertoren. Het pompgebouw bevindt zich ten zuiden van de watertoren en ten oosten van het voorfiltergebouw.

Waardering

Het duinwaterwinningcomplex van de vroegere Leidsche Duinwaterleidingmij te Katwijk is van algemeen belang wegens cultuurhistorische waarde als gaaf en representatief voorbeeld van een vanaf 1877 gefaseerd tot stand gekomen duinwaterwinningcomplex in Nederland.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Het duinwaterwinningcomplex is van algemeen belang wegens de architectuurhistorische en industrieel-archeologische waarde vanwege de mate van gaafheid van de complexonderdelen in hoofdvorm, detaillering, materiaalgebruik in zowel het in- als exterieur en vanwege de mate van gaafheid van de aanwezige machinerieën in de verschillende gebouwen.

Het duinwaterwinningcomplex heeft tevens ensemblewaarde wegens de historisch-functionele en visuele samenhang van de drie complexonderdelen en de situering in het duingebied. Een dergelijke samenhang wordt nog maar zelden in Nederland bij een waterleidingcomplex aangetroffen.

Monumentnummer*: 508785

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	11 maart 1998
Kadaster deel/nr	82925/38

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Katwijk	Katwijk	Zuid-Holland

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Katwijk aan Zee	

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Katwijk	A			15731

*Omschrijving***

Inleiding

In 1912 naar ontwerp van C.J. van Spall in rationalistische trant uitgevoerd voorfiltergebouw behorend tot het duinwaterwinningcomplex van de voormalige Leidsche Duinwaterleidingmij uit 1930.

Omschrijving

Driebeukig (voor-)FILTERGEBOUW op rechthoekige plattegrond onder met dakleer gedekt zadeldak (verhoogde middenbeuk) en lessenaarsdak (zijbeuken). Gevels bestaande uit een betonskelet opgevuld met baksteen, op plint. Vensters deels voorzien van houten kozijnen, ijzeren roeden en betonnen waterdorpels en deels geheel vernieuwd in beton.

De indeling van de gevels is symmetrisch. Voorgevel (oost): gevel van de middenbeuk verticaal in drieën geleed door betonnen banden. In de vlakken ertussen drie rondboogvormige vensters; een twintgruitsvenster geflankeerd door zestienruitsvensters. In de voorgevels van de zijbeuken rechthoekige twaalfruitsvensters. De gevel van de middenbeuk heeft een betonnen fronton bestaande uit drie spaarvelden met daarin het opschrift: ANNO, VOORFILTERS, 1912.

Zijgevels (noord en zuid) bestaan uit elf traveeën. In de gevel van de zijbeuk afwisselend zes dubbele houten deuren (gedeeltelijk vernieuwd) met segmentboogvormige zesruitsbovenlichten en vijf dubbele rechthoekige twaalfruitsvensters. In de gevel van de middenbeuk afwisselend zes enkele en vijf dubbele rondboogvormige negenruitsvensters.

Achtergevel (west) als voorgevel, echter zonder opschrift en betonnen fronton, maar met aanbouw uit 1955.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Interieur: nagenoeg gaaf interieur anno 1930, met onder meer de voorfilterbakken met installatie bestaande uit verticale beluchtingscompressoren en een terugspoelsysteem. In de middenbeuk een bijzondere kapconstructie van betonnen driescharnierspanen.

Waardering

Het voorfiltergebouw is van algemeen belang wegens bouwhistorische en typologische waarde vanwege de aanwezigheid van een gaaf interieur uit 1930 (filterbakken en beluchtingscompressoren) en vanwege de gaafheid in hoofdvorm, detaillering, materiaalgebruik van zowel in- als exterieur en als vroege, zeldzame en illustratieve vertegenwoordiger van één van de fasen van het drinkwaterproces in Nederland en vanwege de aanwezigheid van de bijzondere en weinig voorkomende kapconstructie, bestaande uit in beton uitgevoerde driescharnierspanen.

Het voorfiltergebouw heeft voorts ensemblewaarde als functioneel-historisch en beeldondersteund onderdeel van het complex.

Hoofdcategorie

Boerderijen, molens en bedrijven

Subcategorie

Industrie

Functie

Nutsbedrijf

Monumentnummer*: 508786

Status rijksmonument
Inschrijving register* 11 maart 1998
Kadaster deel/nr 82925/35

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Katwijk Katwijk Zuid-Holland

Locatiennaam Locatieomschrijving
Katwijk aan Zee

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
Katwijk A 15733

Omschrijving**

Inleiding

In 1900 naar ontwerp van de Leidsche gemeentearchitect J.W. Schaap in ambachtelijk-traditionele bouwtrant uitgevoerd POMPGEBOUW ten behoeve van het door de Leidsche Drinkwatermij gestichte duinwaterwinningcomplex.

Omschrijving

Eénlaags pompgebouw op rechthoekige plattegrond onder samengesteld dak, bestaande uit twee sheddaken, twee platte daken en een schilddak. De dakschilden zijn gedekt met zwarte kruispannen. Houten gootlijst op klossen. De in baksteen opgetrokken gevels worden vertikaal geleed door lisenen en zijn voorzien van een gedeeltelijk in rode baksteen uitgevoerde siermetselrand (met muizetand) onder de goot.

Rondboogvormige achtruitsvensters onder rondboog, met in rode baksteen uitgevoerde aanzet- en sluitstenen. Vensters voorzien van ijzeren roeden en hardstenen waterdorpels. Opgeklampte houten deuren met meerruitsbovenlicht.

Voorgevel (noord): links (onder gedeelte met sheddak) midden een venster. Rechts daarnaast (onder plat dak) deur met half rond vierruitsbovenlicht onder rondboog. Rechts daarnaast een risalerend gedeelte (onder schilddak) met in het midden een dubbele deur met segmentboogvormig vierruitsbovenlicht onder segmentboog. Rechts daarvan (onder plat dak) een gevel met een venster in het midden.

Zijgevel (west): drie vensterassen, bestaande uit drie halve vijfruitsradvensters onder rondboog. Het schilddak wordt aan deze kant doorbroken door een rechthoekig bakstenen volume onder een uitkragende betonnen plaat. Links van dit volume een bakstenen

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

schoorsteen.

Achter gevel (zuid): Van links naar rechts zes vensterassen bestaande uit een venster, een deur onder hardstenen latei met daarboven een half rond tweeruitsvenster onder rondboog, een dichtgemetselde vensteropening met een vierkant ijzeren rooster in het midden, een zesruitsvenster en twee vensters.

Zijgevel (oost): drie vensteropeningen, waarvan de middelste is dichtgemetseld. De top en de uiteinden van de sheddaken zijn afgedekt met natuurstenen dekplaten.

Interieur: bevat nog een aantal waardevolle machines, waaronder een dieselmotor met generator, een vacuümpompje en een horizontale waaierpomp. De dakconstructie wordt met trekstangen bijeengehouden.

Waardering

Het pompgebouw van het duinwaterwinningcomplex van de voormalige Leidsche Duinwaterleidingmij is van algemeen belang wegens bouwhistorische en typologische waarde vanwege de gaafheid in hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik van zowel het in- als het exterieur en vanwege de nog aanwezige machines.

Het pompgebouw heeft voorts ensemblewaarde als historisch-functioneel en beeldondersteunend onderdeel van het complex.

Hoofdcategorie

Boerderijen, molens en bedrijven

Subcategorie

Industrie

Functie

Nutsbedrijf

Monumentnummer*: 508787

Status rijksmonument
Inschrijving register* 11 maart 1998
Kadaster deel/nr 82925/32

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Katwijk Katwijk Zuid-Holland

Locatiennaam Locatieomschrijving
Katwijk aan Zee

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
Katwijk A 15733

Omschrijving**

Inleiding

In 1877-78 naar ontwerp van de Leidsche gemeentearchitect J.W. Schaap uitgevoerde WATERTOREN in eclectische trant met romaniserende rondbogen, ten behoeve van het duinwaterwinningcomplex van de voormalige Leidsche Duinwaterleidingmij. met bijbehorende dienstwoning en machinegebouw.

Omschrijving

Watertoren, machinegebouw en woonhuis op samengestelde plattegrond. Ronde, 33.15 meter hoge WATERTOREN op achthoekige onderbouw onder met groene bitumen gedekt flauw hellend rondlopend dak voorzien van houten lantaarn onder koperen kegeldak. Gevels onderbouw en schacht opgetrokken in rode baksteen en horizontaal geled door hardstenen banden. Reservoirmanteling van hout. Vensters in onderbouw voorzien van hardstenen waterdorpels en houten kozijnen en roeden. In de schacht hebben de vensters een gietijzeren roedenverdeling.

De indeling van de gevels is symmetrisch: de onderbouw op plint heeft per zijde een door een horizontale band in tweeën geled rechthoekig spaarveld met vensteras. Behalve aan de noord-, zuid en westzijde, waar respectievelijk het machinegebouw, het woonhuis en de rechthoekige gebouwtjes zijn vastgebouwd.

Overgang van de onderbouw naar de schacht door middel van een hardstenen geprofileerde kroonlijst. De schacht wordt verticaal door lisenen in acht vensterassen geled en horizontaal door hardstenen banden. Bakstenen rondboogfries onder de houten reservoirmanteling.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Onderbouw: ingangsegevel (oost) in het midden een (niet oorspronkelijke) dubbele houten deur met segmentboogvormig vierruitsbovenlicht onder segmentboog. Boven de deur een hardstenen stichtingsplaat. Links en rechts van de ingangsegevel twee identieke gevels met in het midden een segmentboogvormig negenruitsvenster (kozijnen vernieuwd) onder segmentboog en er boven een zevenruitsradvenster. Linksboven naast de deur een koperen portret van directeur C. van Spall in terracotta lijst.

De twee gevels aan de westkant ter weerszijden van de aanbouw komen overeen met de venstergevels aan de oostkant, maar zij hebben nog de oorspronkelijke kozijnen.

De schacht heeft per travee in het midden een horizontale hardstenen band met onder en boven een rechthoekig spaarveld. In die spaarvelden een tweede spaarveld met boven elkaar twee paar gekoppelde rondboogvormige zevenruitsvensters op gezamenlijke hardstenen waterdorpel. Tweede spaarveld volgt aan de bovenzijde de bogen van de vensters.

Lisenen tot bakstenen rondboogfries. Daarboven een uitkragende hardstenen rand. De houten reservoirmanteling bestaat uit verticale planken red cedar afgesloten door een goot.

Interieur: Achthoekige onderbouw is binnen rond. In het midden een ronde stenen traptoren met ijzeren wenteltrap. Voor ingang traptoren een houten portaaltje, waarin vensters met roedenverdeling. Verder het bedieningspaneel en bij de ingang een pijp met daarin aan- en afvoerleidingen voor het reservoir. De houten lekvloer bevindt zich ter hoogte van de overgang van de onderbouw naar de schacht.

MACHINEGEBOUW aan noordzijde van de watertoren vastgebouwd op rechthoekige plattegrond bestaande uit één bouwlaag onder met zwarte kruispannen gedekt samengesteld zadeldak. Gevels opgetrokken in rode baksteen op plint. Segmentboogvormige twaalfruitsvensters voorzien van houten kozijnen en roeden. Grijs geschilderde hardstenen waterdorpels (dakgoten vervangen).

De gevelindeling is regelmatig. De voorgevel (noord) heeft links een tuitgevel met hoeklisenen. Halverwege de gevel tussen de lisenen een uitkragende bakstenen waterlijst. Daaronder twee segmentboogvormige spaarvelden met daar in twee vensters. Midden tuitgevel boven de waterlijst een rooster onder segmentboog met hardstenen waterdorpel. Vlechting in metselwerk top.

Gevel rechts naast de tuitgevel bestaat uit een rechthoekig spaarveld, met links een houten deur met segmentboogvormig achtruitsbovenlicht onder segmentboog. Rechts naast de deur drie vensters.

Zijgevel (west) een tuitgevel met indeling identiek aan de tuitgevel op het noorden, maar met een dichtgemetseld rechtervenster. In het midden van de gevel een venster in plaats van een rooster.

Achtergevel (zuid) is identiek aan het rechtergedeelte van de noordgevel. Zijgevel (oost) heeft een rechthoekig spaarveld met twee vierruitschuifvensters met tweeruitsbovenlicht met houten kozijnen en roeden. Midden tussen de vensters een witgeschilderde iets verdiepte rondboognis op hardstenen waterdorpel. Onder in de nis op de dorpel een halfronde gemetselde bak van mortel met basaltlava.

Interieur: vloer bedekt met ijzeren platen met profiel. Houten kapconstructie met ijzeren trerstangen. Het stoomvat is nog aanwezig.

WOONHUIS aan de zuidkant van de watertoren vastgebouwd op rechthoekige plattegrond, bestaande uit één bouwlaag onder met zwarte kruispannen gedekt mansardedak. Gevels opgetrokken in rode baksteen op plint. Vensters zijn identiek aan die in de oostgevel

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

van het machinegebouw. Gootlijst op klampen.

De gevelindeling is regelmatig. Ingangshevel (west): een rechthoekig spaarveld met in het midden een paneeldeur met bovenlicht. Aan weerszijden een venster. In het dak twee nieuwere dakkapellen onder plat dak met venster.

Kopgevel (zuid): hoeklisenen afgedekt met hardstenen dekplaat. Halverwege de gevel een horizontale hardstenen band. Eronder twee vensters. Op de verdieping in het midden een dubbele houten deur met ruit die toegang geeft tot het later aangebouwde houten balkon op drie lateien. Houten balkonhek met ijzeren spijlen.

Zijgevel (oost) is identiek aan de oostgevel van het machinegebouw. Dak heeft twee dakkapellen.

Waardering

De watertoren met machinegebouw en woonhuis, hoofdonderdeel van het duinwaterwinningcomplex van de voormalige Leidsche Duinwaterleidingmij zijn van algemeen belang wegens architectuur-, bouw- en cultuurhistorisch alsook typologische waarde vanwege de mate van gaafheid in hoofdvorm, detaillering, materiaalgebruik van zowel ex- als interieur en vanwege de mate van gaafheid van de aanwezige machinerieën en als één van de oudste nog in werking zijnde watertorens van ons land en vanwege de unieke vormgeving en ondersteuning van het reservoir. Tevens van belang als representatief voorbeeld uit het oeuvre van de Leidsche gemeentearchitect J.W. Schaap.

Voorts heeft de watertoren met machinegebouw en woonhuis ensemble- en situationele waarde als beeldbepalend hoofdonderdeel van het complex en als van veraf herkenbaar oriëntatiepunt in de duinen van Katwijk.

<i>Hoofdcategorie</i>	<i>Subcategorie</i>	<i>Functie</i>
Boerderijen, molens en bedrijven	Industrie	Machinegebouw(M)
Woningen en woningbouwcomplexen	Woonhuis(K)	Woonhuis
Boerderijen, molens en bedrijven	Industrie	Nutsbedrijf